

22. Romanjuk O. Modeli postkomunistychnykh transformacij / O. Romanjuk [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=58&c=1236>

23. Rutar S. M. Suchasni problemy modernizacii' politychnoi' systemy Ukrainy / S. M. Rutar // Visnyk LKA. Serija humanitarnoi' nauky. – L'viv: Vyd-vo LKA. – 2009. – №7. – S.109–114.

24. Rutar S. M. Ukraini v konteksti postkomunistychnykh transformacij / S. M. Rutar [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_Gum/2011_10/53.pdf

25. Jakoju mogla buty ukrai'ns'ka Konstytucija. Proekty gromadjans'kogo suspil'stva / ShPA pry NaUKMA, UNCPD, KVU: Za zag. red. N. V. Lynnyk. – K.: «Likej», 2008. – 64 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.spa.ukma.kiev.ua/konst/files/constitution.pdf>

26. Janishevs'kyj S. O., Salo I. S., Jablons'kyj V. M. Konstytucija v nezalezhnij Ukraini: 20 rokiv rozvytku ta mehanizmy podal'shyj zmin / S. O. Janishevs'kyj, I. S. Salo, V. M. Jablons'kyj // Strategichni priorytety. – 2011. – №2. – S.7–16.

Hetmanchuk P. M., Candidate of Political Sciences, Senior Lecturer of the Department of Military Training, National Academy of Land Forces named after Hetman Sagaydachny (Ukraine, Lviv), hetmanchukpm@ukr.net

Strategic priorities of transformation ways of political management to present stage of Ukraine

In the article are considered the main features of the current model of political governance and formulated their own conceptual position on the strategic priorities of its transformation. The main emphasis is placed upon legislative approval sustainable model of political power and the creation of favorable institutional conditions for the formation a new political elite.

Keywords: mechanism of checks and balances, the parliamentary model of political governance, bicameralism, authoritarian-oligarchic model of political governance, political and administrative elite.

* * *

УДК 32.01:303.42(477)

Гоцуляк В. М.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), gotsylak@ukr.net

ПОЛІТИЧНА НАУКА І ФЕНОМЕН ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Поняття «пам'ять» є досить дискусійним у науковій літературі, незважаючи на його широке використання. Однією з головних причин його появи в політологічній науці стала підвищена і цілком виправдана увага до спогадів учасників і жертв великих трагедій ХХ ст. – Другої світової війни, Голокосту, Голодомору, політичних геноцидів.

Політична наука оперує поняттям історичної пам'яті для ретроспективного погляду в минуле і конструювання на основі цього проєктів майбутнього національного розвитку.

Звертаючись до історичної пам'яті, вдається реконструювати сукупність ідей та уявлень певної історичної доби як певну цілісність, зрозуміти шляхи і механізми самоідентифікації особистості зі своєю національною спільнотою.

Уявлення про минуле або історична свідомість давно перебувають у полі дослідницьких інтересів істориків, політологів, соціологів. Незважаючи на цілком очевидну історичну «спрямованість» цієї теми, вона вимагає комплексного, міждисциплінарного осмислення. Історична наука і професійна діяльність істориків не дають виключно повного знання про минуле, про історичну реальність.

Ключові слова: історична пам'ять, ранньомодерна Україна, самоідентифікація, політична наука, політична реальність, історична свідомість.

Головне завдання політичної науки полягає в досягненні найбільш повного і цілісного знання про ту чи іншу політичну реальність, політичні явища, процеси, політичну культуру тощо. Особливістю постнекласичної науки, як відомо, є спрямованість її на вивчення складних

об'єктів дослідження, які потребують використання міждисциплінарних комплексних підходів і програм, у яких беруть участь фахівці з різних галузей знань. Усе це призводить до взаємодії різних методів, норм та ідеалів пізнання.

На основі синтезу різних підходів теоретичного аналізу з конкретними прийомами історичного дослідження таке інтегральне знання досягається. Однак на шляху до нього стоять численні стереотипи свідомості, неприйнятні у науковому дослідженні схеми, ненаукові підходи, псевдонаукові твердження і висновки.

Дуже часто важливі та актуальні проблеми, що стосуються вивчення особливостей українського національного буття і специфіки української політичної реальності, ставляться на рівні буденної свідомості та масової культури без належного світоглядного, філософського, теоретичного обґрунтування і пояснення, без спирання на факти. Водночас, існують такі аспекти людського досвіду, які не можна виразити суто науковим способом. Вони мають свою соціокультурну цінність і можуть бути представлені літературними чи поетичними образами, зразками утопічного мислення тощо. Різні знання і практики завжди були в культурі, але вони не завжди можуть вивчатися суто науковими методами. Проте за будь яких обставин слід визнати домінуючу цінність наукової раціональності та її вплив на всі форми культури [9, с. 315].

Однією з важливих передумов проникнення в минуле, в різні смисли культурної та політичної реальності є звернення до історичної пам'яті як моделі вирішення сучасних проблем. При цьому, з погляду постнекласичної науки, оперуючи поняттям історичної пам'яті, неприпустимим є використання різних міфів, стереотипних уявлень масової свідомості як основи для пізнання минулого. Разом з тим, український філософ Л. Бевзенко вважає, що різні ігрові, міфологічні колективні утворення часто виступають основними маніфестаціями нелінійної природи соціальних систем [2, с. 539].

Політична наука оперує поняттями історичної пам'яті та політичного міфу для ретроспективного погляду в минуле і конструювання на основі цього проєктів майбутнього національного розвитку.

Звертаючись до історичної пам'яті, вдається реконструювати сукупність ідей та уявлень певної історичної доби як певну цілісність, зрозуміти шляхи і механізми самоідентифікації особистості зі своєю національною спільнотою.

Уявлення про минуле або історична свідомість давно перебувають у полі дослідницьких інтересів істориків, політологів, соціологів. Незважаючи на цілком очевидну історичну «спрямованість» цієї теми, вона вимагає комплексного, міждисциплінарного осмислення. Історична наука і професійна діяльність істориків не дають виключно повного знання про минуле, про історичну реальність. Як писав Й. Гейзінга, історичне знання ніколи не може бути чимось більшим, ніж пам'ять, звідки можуть бути викликані ті чи інші образи [12]. В сучасній науці поряд з традиційною історіографією з'являються праці, в яких аналізується розвиток історичних уявлень і поглядів (те, що називається історичною свідомістю) в контексті культурного та інтелектуального розвитку людини певної історичної доби [13, с. 219].

Очевидно також є зміна концептуальних акцентів у дослідженні національного минулого, політичної історії та національної культури. Зокрема, наголошується, що пізнання минулого – це не стільки буквальне відтворення фактів, подій тощо, а скоріше конструювання минулого з позицій сьогоднішніх цілей дослідження і наші сьогоднішні репрезентації минулого [7].

Крім того, як відзначає один з найяскравіших дослідників історичної пам'яті, німецький історик Я. Ассман, однією з важливих причин звернення в сучасному суспільстві до теми знань про минуле, стало усвідомлення того факту, що покоління очевидців важких злочинів в анналах людської історії поступово відходить із життя [1, с. 11].

Звернення політологічної науки до проблем історичної пам'яті зачіпає проблеми функціонування масової свідомості: масові уявлення про минуле суттєво відрізняються від тих, про які пишуть професіонали. В сучасному суспільстві історія як наукове знання не завжди виступає в ролі каркасу історичної свідомості чи масових уявлень про минуле. З'ясувалося, що трансформація наукового знання в соціальні, масові уявлення – це складний процес, а масові уявлення про минуле дуже відрізняються від професійних [8, с. 34]. Це стосується і європейського, і українського минулого, всіх інших уявлень про минуле різних країн (наприклад, у німецькій масовій свідомості події, пов'язані з нацизмом, інтерпретуються не так, як у офіційних виданнях. Існує інша, «мовчазна» історія нацистського минулого, яку воліють не згадувати пересічні німці).

Поняття «пам'ять» є досить дискусійним у науковій літературі, незважаючи на його широке використання. Однією з головних причин його появи в політологічній науці стала підвищена і цілком виправдана увага до спогадів учасників і жертв великих трагедій ХХ ст. – Другої світової війни, Голокосту, Голодомору, політичних геноцидів. Але згодом цей термін став поширюватися на різні аспекти соціальних уявлень про минуле. Великий інтерес викликали дослідження французького вченого М. Хальбвакса (учень Е. Дюркгейма) про колективну пам'ять. Він писав, що соціальне середовище обмежує і упорядковує спогади в просторі та часі, виступає джерелом як самих спогадів, так і понять, в яких вони фіксуються. Навіть особисті спогади мають соціальний вимір і є складними образами, які виникають тільки через комунікацію і способи взаємодії в рамках соціальних груп [11].

Однак, як відзначає Я. Ассман, Хальбвакс не обмежився аналізом соціальних рамок пам'яті, а вважав колектив суб'єктом пам'яті і спогадів, створивши поняття «групова пам'ять» і «пам'ять нації», в яких поняття пам'яті перетворюється в метафору [1, с. 37].

Історична пам'ять інтерпретується дослідниками як спосіб збереження і трансляції минулого в епоху втрати традиції, як індивідуальна пам'ять про минуле, як частина соціального знання, існуючого вже в примітивних суспільствах, як колективна пам'ять про минуле, якщо мається на увазі соціальна група і як соціальна пам'ять, коли йдеться про суспільство, як ідеологізована історія, що зв'язана з виникненням держави. Історична пам'ять також виступає синонімом історичної свідомості [6; 16].

В цілому під історичною пам'яттю розуміється сукупність уявлень про минуле тієї чи іншої спільноти,

міфи, суб'єктивні рефлексії про події минулого, що передаються з покоління в покоління. Через механізми історичної пам'яті забезпечується передача різних форм людського досвіду, який сформувався в історії та існує в різних культурних формах (усній традиції, мемуарах, пам'ятках, переказах, художній літературі, письмових свідченнях учасників різних історичних подій).

Історична пам'ять є втіленням і продуктом свідомості людей певного суспільства, їхнього індивідуального досвіду в історії, при цьому вона обмежена в історичному часі. Як пише Л. Нагорна, «коли говорять про соціальну, етнічну, конфесійну чи якусь іншу пам'ять, мають на увазі радше різновиди колективної обумовленості пам'яті, які, кожен по-своєму, фільтрують індивідуальний досвід» [6, с. 22].

Історична пам'ять вкорінена в духовний, соціальний, політичний досвід людини і проявляється у звичках, культурі, ставленні до інших народів, у політичних перевагах, механізмах самоідентифікації. Можна стверджувати, що історична пам'ять – це фундамент національної ідентичності. Завдяки спільному образу минулого, що існує в свідомості окремої особистості і народу в цілому, ми ототожнюємо себе з діями, вчинками, перемогами і поразками попередніх поколінь, з героїчним минулим, зі знаковими для українського народу місцями пам'яті, з досягненнями культури тощо [16].

Для набуття тією чи іншою спільнотою ідентичності потрібно загальне розуміння подій і досвіду, які й, по суті, формують цю групу. В одних випадках це включає загальноприйняті уявлення про спільне походження цієї групи, в інших – акцент робиться на яскравих переломних етапах і моментах символічного характеру, які допомагають сформувати групі уявлення про себе, усвідомити свої цілі та прагнення. Але в цілому ці процеси характеризують процес становлення національної свідомості нації. І в обох випадках це властиво українській політичній свідомості, яка формувала уявлення про національну й культурну ідентичність українців.

На думку Д. Тоша, історична пам'ять служить нам і як база даних, і як засіб осмислення життя. Неможливо зрозуміти конкретну ситуацію без відчуття того, як вона вписується в розвиток подій, і не задумуватися, чи відбувалося щось подібне раніше. Будь-яке суспільство володіє колективною пам'яттю, сховищем досвіду, що дозволяє виробити почуття ідентичності і оцінити напрям свого розвитку [10, с. 24]. Політичні судження і політична думка будь якої історичної епохи пронизані відчуттям належності до історії й включенням пам'яті про своїх героїв в осмисленні сучасних їм реалій.

Слід пам'ятати також про серйозний «ефект викривлення» як рису історичної (соціальної) пам'яті. Йдеться, передусім, про повагу до традицій. Таку повагу до традицій часто плутають з «відчуттям історії», оскільки воно передбачає прив'язаність до минулого і прагнення зберігати йому відданість. Однак, як відзначають дослідники, при зверненні до традицій історичний підхід існує лише в невеликій мірі [10, с. 22]. Повага до традицій відіграла свою роль у згуртуванні суспільства, але некритичне ставлення до них стає контрпродуктивним, оскільки воно не звертає належної уваги на історичні зміни, що відбуваються.

В період становлення національних ідентичностей і етносів (як це було притаманно українській домодерній і модерній історії), сподівання на власну державність вимагали історичного обґрунтування – спогадів про славне минуле, яке існує «з незапам'ятних часів» чи пошук спільних образ, тобто традицій, які були здатні підтримати дух нації. Таким шляхом може відбуватися легітимація минулого.

Однак беззастережна відданість традиціям, замовчування відмінностей і змін заради зміцнення національної ідентичності є підґрунтям націоналізму. Грубим викривленням історичної свідомості є також традиціоналізм, оскільки він виключає важливе поняття розвитку в часі (а також ностальгію, як і віру в історичний прогрес, безпідставний оптимізм).

Таким чином, традиції, ностальгія за минулим (за кращими часами) і прогрес є базовими складовими історичної пам'яті. Кожна з них по-своєму відгукується на глибоку психологічну потребу в захисті – вони обіцяють або відсутність змін, або зміни до кращого, або душевно більш близьке [10, с. 27]. При цьому може недооцінюватися все інше – критичний розум, визнання мінливості світу, історичність поглядів на реальність, історична свідомість. Необхідно враховувати й те, що зміст історичної пам'яті змінюється залежно від контексту та пріоритетів.

Історію та історичну пам'ять деколи важко відділити одну від одної. Але професійне дослідження в галузі політичної історії, що ґрунтується на аналізі фактів та подій, завжди відрізняється від історичної пам'яті.

Апелюючи до простору пам'яті, ми отримуємо можливість пізнання історичної та політичної реальності як зосередження соціальних і політичних дій, людських смислів, культурних значень, що існували в свідомості. На думку А. Асмана і М. Хальбвакса, пам'ять є носієм соціально сконструйованого минулого [1; 21]. Ця позиція перегаується з думкою Ю. Лотмана про те, що на відміну від історії, завданням якої є «подати минуле, яким воно було насправді», пам'ять є інструментом мислення в теперішньому, хоча її змістом є минуле [5, с. 150–399].

Історична пам'ять може стати основою формування національної свідомості. В українській історії цей процес набував форм, схожих з тими, що характеризували становлення європейської свідомості. І в Європі, і в Україні це було пов'язано з процесами становлення модерної нації. Проте в Україні спостерігалася своєрідна сакралізація традиції (тобто відчувалася перевага релігійного мислення в історичній свідомості, переважала орієнтація на східнослов'янські, православні зразки духовності), що багато в чому визначало самотність нашої власної історії і власного історичного шляху.

Щоб зрозуміти суть процесів, які відбувалися в минулій історії, необхідно мати уявлення про те, як той чи інший феномен виник і як розвивався. В цьому сенсі суспільство, звісно, володіє пам'яттю. Однак пам'ять не може бути чимось однозначним і безсумнівним: існують різні форми досвіду про історичне минуле, різні спогади, робляться різні акценти, навіть «згадується» те, чого не було, використовуються різні за ступенем достовірності джерела. Як відзначає Дж. Тош, для колективної пам'яті характерні викривлення, тому в політичному житті вона може бути вибірковою, а деколи абсолютно помилковою.

Більш строге витлумачення історичних подій чи феноменів політичного життя передбачає історична свідомість. Іншими словами, мало просто звертатися до минулого; потрібна переконаність у необхідності достовірного уявлення про нього [10, с. 11].

Історична пам'ять не дає точних свідчень про минуле, але створює таку картину минулого, яка служить поясненню і розумінню сьогодення і дуже часто це відбувається за рахунок історичної достовірності. Механізми історичної пам'яті найбільш чітко проявляються стосовно тих періодів історії, про які не існує багато точних історичних свідчень, а переважає наратив, опис соціального, культурного досвіду. Але існування історичної пам'яті вказує на універсальну потребу в ній. Будь яке суспільство черпає в історичній пам'яті натхнення силу для утвердження національної ідеї, для згуртування спільноти.

Поряд з історичною пам'яттю, з соціально-мотивованими поглядами на минуле, що задовольняють різні політичні і соціальні потреби, в науці функціонує історична свідомість, в якій минуле відтворене в більш строгих формах.

Скрізь призму історичної свідомості будь який об'єкт розглядається у зв'язку з конкретно-історичними умовами його існування, в динаміці і розвитку. Прихильники особливого підходу до вивчення історії, який з XIX ст. називається історизмом, наголошували, що його фундаментальною передумовою є повага до незалежності минулого, відтворення атмосфери минулого. Найповніше ідеї історизму були представлені в працях німецького історика Леопольда фон Ранке, а також англійського історика Томаса Карлейля. З позицій історизму кожна епоха являє собою унікальний вияв людського духу, їй притаманні особлива культура і цінності. Для того щоб зрозуміти іншу епоху, слід враховувати зміни, що відбувалися в умовах життя, менталітеті людей протягом історії. Тому розуміння й реконструкція кожної епохи повинні відбуватися в її власних категоріях, у сприйнятті її власних цінностей і духовних пріоритетів.

Таким чином, історична свідомість означає визнання незалежності минулого і спробу реконструювати його у всій специфіці, зрозуміти його відмінність від сучасності. Результатом цієї програми стало поглиблення відмінностей між елітарним і народним поглядом на минуле [10, с. 21]. Професійний підхід до політологічного дослідження передбачає довготривале заглиблення в першоджерела, свідому відмову від сьогоднішніх уявлень.

Потреба в історичному знанні про своє минуле є абсолютною потребою політичної науки, способом долучення її до світу зрозумілих їй цінностей і уявлень. Однак, як писав Й. Гейзінга, сучасний світ, як ніколи, зробив історію знярядям брехні на рівні державної політики і ніяка східна деспотія в своїх фантастичних «свідченнях» не поводитися за історією так, як це робить сучасна держава. Втручання політичної влади в процес формування історичної свідомості часто приводить до її деформації. За словами Й. Гейзінги, історична свідомість повинна бути пильною, «щоб не були зведені від імені історії кровожерливі ідоли, які поглинуть культуру» [13].

Метою наукового пізнання минулого є завжди знання про нього. Особливістю історичного й політологічного знання є те, що в них значною мірою є

присутня людська суб'єктивність, в ньому є місце емоціям і співпереживанню. А людська думка не стільки відображає, скільки конструює ту реальність, що пізнається. В найбільшій мірі такі риси притаманні саме історичній пам'яті. За своєю суттю пам'ять емоційна, особистісно забарвлена, здатна до містифікацій і міфологізації. Така риса історичної пам'яті зумовлює можливість різних її деформацій, зокрема, зусиллями тих груп і людей, які зацікавлені в деформаціях історії та політичного минулого України.

Виразною властивістю історичної пам'яті є її міфологічність. Як відзначає Ю. Шаповал, проблеми історичної пам'яті (як і колективної відповідальності) неминуче потрапляють у зону метафоричного моделювання [15, с. 7–11]. Тому слід докладати зусилля до того, щоб тягар міфів не зруйнував засади адекватного сприйняття української історії та української політичної реальності. Звісно, в суспільстві повинна існувати прийнятна для нього система міфів і символів, однак політичний міф не повинен транслювати ті зразки свідомості, які викривляють і деформують знання про українську реальність у минулому.

Політичний міф є інтегрованою формою політичної свідомості, завдяки якій в колективній пам'яті народу зберігається його соціальний досвід, моральні норми й духовні імперативи розвитку політичних процесів. Це спрощена форма політичної свідомості, в якій знання і розуміння фактів політики заміщується образами, символами, вимислами, легендами і вірою в них. Ю. Шайгородський зауважує, що як символічний засіб інтерпретації політичної реальності, моделювання світу і соціального життя політичний міф є інструментом реалізації конкретних політичних завдань, боротьби за владу, її легітимацію тощо [14].

Зміст політичного міфу визначають певні архетипи, міфологізована ідея, стереотип поведінки, мотиваційні потреби, сукупність цінностей. Претендуючи на формування зразків поведінки людини у світі, міф завжди апелює до історії, до історичного минулого. М. Еліаде, характеризуючи найважливіші особливості міфу, акцентує увагу на тому, що міф творить типові моделі для всього суспільства. Історія одного людського життя може перетворюватися на зразок, а історичний персонаж на архетип [4].

За багатьма ознаками політичний міф споріднений з класичним архаїчним міфом. Однак на відміну від класичного міфу політичний конкретизується відповідно до актуальної політики, цілеспрямовано поширюється і використовується як ефективний засіб досягнення мети. На рівні масової свідомості міф сприймається як істина.

Політичний міф такий самий давній, як і політика, яку завжди супроводжують міфи про походження влади, про подвиги героїв, про справедливого монарха тощо. Він являє собою невід'ємну частину політичної свідомості. В різні історичні часи основними темами міфів були розповіді про минуле і трактування подій історичного минулого, розповіді про учасників подій, про легендарних героїв. Кожна історична епоха лише додає нові, оновлені міфи відповідно до тих історичних завдань, які є пріоритетними для політичної чи релігійної влади в той чи інший період часу.

Парадоксальним чином українська політична реальність потрапляє в фокус сучасного міфотворення,

стає об'єктом сучасного політичного міфу. Крім того, численні маніпуляції з фактами української історії, викривлення української свідомості є частиною політичних маніпуляцій сучасної Росії. Як зазначає український історик В. Брехуненко, міфи, які не втомлюються створювати чи удосконалювати сучасна Росія, покривають практично все поле української історії. Більшість з них мають «довгу бороду», сягаючи своїми коріннями ідеологічних конструкцій, виплеканими московськими елітами в XVI–XIX ст. Зазначаючи час від часу уточнень та переформулювань, ці міфи мають чітку політичну мету та наполегливо нав'язують спотворений образ минулого України під потрібним для Москви кутом [3, с. 5].

Отже, незважаючи на те, що різні форми нерационального знання (зокрема, історична пам'ять і політичний міф) не можуть дати об'єктивної картини минулого, вони складають невід'ємну частину уявлень про нього. Постнекласична наука по-новому розуміє статус наукового знання: воно є тільки наближенням до істини, тому в ньому міститься значна доля помилки. Все більшого значення набуває сценарне мислення, що передбачає багатоваріантність шляхів еволюції та нелінійної динаміки складних систем. В аналіз політичного знання сьогодні включаються різні історичні, соціологічні й культурні фактори.

Сукупність уявлень про українське минуле, духовний і політичний досвід людини певної історичної епохи фокусуються в історичній пам'яті. Історична пам'ять має одну універсальну перевагу над достовірним знанням: у ній зберігаються імпульси і мотиви для збереження національної ідентичності й утвердження національної ідеї.

Погляд у минуле супроводжується розумінням сучасного й окресленням шляхів поступу в майбутнє. Тому цілком обґрунтованою постає зміна дослідницьких акцентів в політичній науці. Вони стосуються не лише досягнення конкретного знання, але й обумовлюються тими історичними, культурними та політичними завданнями, що є пріоритетними для сучасної української людини.

Для сучасної постнекласичної науки характерний методологічний плюралізм, усвідомлення обмеженості та односторонності будь якої однієї методології, формується багаторівнева концепція методологічної теорії та нові стратегії наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Ассман. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 368 с.
2. Бевзенко Л. Д. Социальная нелинейность – предпосылки и проявление / Л. Д. Бевзенко // Постнеклассика: философия, наука, культура. – СПб.: издательский дом «Мирь», 2009. – С.545–546.
3. Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле / В. Брехуненко. – К.: Віпол, 2017. – 280 с.
4. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і андрогін. Окултизм, ворожбитство та культурні уподобання / М. Еліаде; пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахна). – К.: Основи, 2001. – 592 с.
5. Лотман Ю. М. Семиосфера. Внутри мыслящих миров // Ю. М. Лотман. – Санкт–Петербург: Искусство–СПБ, 2010. – 704 с.
6. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії / Л. Нагорна. – К.: ІТІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
7. Петрук Н. К. Українська духовна культура XVI–XVII ст.: соціальна організація і формування простору національного буття: монографія / Н. К. Петрук. – Хмельницький: [б.в.], 2007. – 288 с.

8. Савельева И. М., Поletaev A. В. История и время: в поисках утраченного / И. М. Савельева, А. В. Поletaev. – М.: Языки русской культуры, 1997. – 800 с.

9. Степин В. С. История и философия науки: Учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / В. С. Степин. – М.: Академический Проект; Трикста, 2011. – 423 с.

10. Тош Дж. Стремление к истине: как овладеть мастерством историка / Джон Тош; пер. с англ. М. Л. Коробочкина, ред. В. А. Русев. – М.: Весь Мир, 2000. – 294, [1] с.

11. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс; пер. с фр. и вступ. статья С. Н. Зенкина. – М.: Новое издательство, 2007. – 348 с.

12. Хейзинга Й. Осень Средневековья: Пер. с нидерланд. / Й. Хейзинга // Соч.: в 3-х т. – Т.1 / Вступ. ст. и общ. ред. В. И. Уколовой. – М.: Изд. группа «Прогресс» – «Культура», 1995. – 539 с.

13. Хейзинга Й. Homo Ludens. Статьи по истории культуры / Й. Хейзинга; пер. с голл. – М.: Прогресс-Традиция, 1997. – 416 с.

14. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу / Ю. Ж. Шайгородський. – К.: Знання України, 2009. – 400 с.

15. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні / Юрій Шаповал // Громадянська освіта. – 2008. – №36. – С.7–11

16. Яковенко Н. М. Вступ до історії / Н. М. Яковенко. – К.: Критика, 2007. – 368 с.

References

1. Assman Ja. Kul'turnaja pamjat'. Pis'mo, pamjat' o proshlom i politicheskaja identichnost' v vysokih kul'turah drevnosti / Ja. Assman. – М.: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2004. – 368 s.

2. Bevzenko L. D. Social'naja nelinejnost' – predposylki i projavlenie / L. D. Bevzenko // Postneklassika: filosofija, nauka, kul'tura. – SPb.: izdatel'skij dom «Mir», 2009. – S.545–546.

3. Brehunenکو V. Vjina za svidomist'. Rosijs'ki mify pro Ukraїnu ta i'i' mynule / V. Brehunenکو. – К.: Vipol, 2017. – 280 s.

4. Eliade M. Svjashhenne i myrs'ke. Mify, snovydinnja i misterii'. Mefistofel' i androgin. Okul'tyzm, vorozhbystvo ta kul'turni upodobannja / M. Eliade; per. z nim., fr., angl. G. K'orjan, V. Sanna). – К.: Osnovy, 2001. – 592 s.

5. Lotman Ju. M. Semiosfera. Vnutri mysljashhiv mirov // Ju. M. Lotman. – Sankt-Peterburg: Iskustvo-SPB, 2010. – 704 s.

6. Nagorna L. Istorychna pam'jat': teorii', diskursy, refleksii' / L. Nagorna. – К.: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukraїny, 2012. – 328 s.

7. Petruk N. K. Ukraїns'ka duhovna kul'tura XVI–XVII st.: social'na organizacija i formuvannja prostoru nacional'nogo buttja: monografija / N. K. Petruk. – Hmel'nyckyj: [b.v.], 2007. – 288 s.

8. Savel'eva I. M., Poletaev A. V. Istorija i vremja: v poiskah utračennoгo / I. M. Savel'eva, A. V. Poletaev. – М.: Jazyki russkoj kul'tury, 1997. – 800 s.

9. Stepin V. S. Istorija i filosofija nauki: Uchebnik dlja aspirantov i soiskatelej uchenoj stepeni kandidata nauk / V. S. Stepin. – М.: Akademicheskij Proekt; Trikssta, 2011. – 423 s.

10. Tosh Dzh. Stremlenie k istine: kak ovladet' masterstvom istorika / Dzhon Tosh; per. s angl. M. L. Korobochkina, red. V. A. Rusev. – М.: Ves' Mir, 2000. – 294, [1] s.

11. Hal'bvaks M. Social'nye ramki pamjati / M. Hal'bvaks; per. s fr. i vstup. stat'ja S. N. Zenkina. – М.: Novoe izdatel'stvo, 2007. – 348 s.

12. Hjojzinga J. Osen' Srednevekov'ja: Per. s niderland. / J. Hjojzinga // Soch.: v 3-h t. – T.1 / Vstup. st. i obshh. red. V. I. Ukolovoj. – М.: Izd. gruppa «Progress» – «Kul'tura», 1995. – 539 s.

13. Hjojzinga J. Homo Ludens. Stat'i po istorii kul'tury / J. Hjojzinga; per. s goll. – М.: Progress–Tradicija, 1997. – 416 s.

14. Shajgorodskij Ju. Zh. Polityka: vzajemodija real'nosti i mifu / Ju. Zh. Shajgorodskij. – К.: Znannja Ukraїny, 2009. – 400 s.

15. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні / Юрій Шаповал // Громадянська освіта. – 2008. – №36. – С.7–11

16. Jakovenko N. M. Vstup do istorii' / N. M. Jakovenko. – К.: Krytyka, 2007. – 368 s.

Gotsulyak V. M., candidate of political sciences, associate professor, associate professor of the Department of Philosophy and Political Science, Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsulyak@ukr.net

Political science and the phenomenon of historical memory

The notion of «memory» is rather controversial in scientific literature, despite its widespread use. One of the main reasons for its appearance in political science

was increased and fully justified attention to the memories of the participants and victims of the great tragedies of the XX century. – World War II, the Holocaust, the Holodomor, political genocides.

Political science operates the notion of historical memory for a retrospective view of the past and the construction of these projects of future national development.

Turning to historical memory, it is possible to reconstruct a set of ideas and representations of a certain historical period as a certain integrity, to understand the ways and mechanisms of identity self-identification with their national community.

The idea of the past or historical consciousness has long been in the field of research interests of historians, political scientists, sociologists. Despite the apparent historical «orientation» of this topic, it requires an integrated, interdisciplinary understanding. Historical science and professional activity of historians do not give solely complete knowledge of the past, of historical reality.

Keywords: historical memory, early modern Ukraine, self-identification, political science, political reality, historical consciousness.

* * *

УДК 35.072.22(477)

Никоть С. М.,

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри політології, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав-Хмельницький), ksm83@ukr.net

Адміністративний ресурс в Україні: ПРИЧИНИ виникнення та особливості використання

Аналізуються причини виникнення та особливості використання адміністративного ресурсу в Україні. З'ясовано, що адміністративний ресурс як феномен політичного процесу в Україні набув поширення внаслідок запозичення російської політичної традиції, що бере свій початок із радянських часів і закономірно витікає із системи організації та особливостей функціонування механізмів командно-адміністративної системи, принципів централізації влади та непорушності владної ієрархії.

Встановлено, що головними причинами повномасштабного використання адміністративного ресурсу в Україні стали: відсутність політичної волі у керівництва держави, недостатньо розвинена партійна система, мінімізованість покарання за його застосування, нерозвиненість інститутів громадянського суспільства, відсутність традицій вільного волевиявлення і, відповідно, низький рівень політико-правової культури громадян.

Доведено, що використання адміністративного ресурсу в Україні об'єктивно спричинило порушення чинного законодавства суб'єктами виборчого процесу, корумпування державного апарату, викривлення наслідків народного волевиявлення.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, системного аналізу фактів і подій.

Ключові слова: адміністративний ресурс, зловживання владою, деструктивна політична технологія, політичний процес, виборча кампанія.

Сьогодні, в умовах євроінтеграції України, важливого значення набуває трансформація політичної системи, що передбачає подолання наслідків командно-адміністративного управління державою й побудову демократичного суспільства на основі європейських цінностей. Цього можна досягти за умови обов'язкового подолання адміністративного ресурсу як феномену політичного процесу України.

Ефективна нейтралізація адміністративного ресурсу неможлива без розуміння суті цього явища, причин його виникнення та наслідків використання, що зумовлює актуальність проблематики дослідження.

Проблемі використання адміністративного ресурсу у політичному процесі України присвятили свої наукові розвідки вітчизняні дослідники Н. Ніколаєнко, М. Бучин, С. Грабовська, Л. Сковочилас, В. Носачов, Ю. Тищенко, Ю. Тишкун та ін.

Мета статті: проаналізувати причини виникнення та особливості використання адміністративного ресурсу в Україні.